

ZIMA JAKO NA SIBIŘI. LEDOVÉ ČESKOSLOVENSKO V ROCE 1929

39 Kč
1,90 €

TÝDEN HISTORIE

STRHUJÍCÍ PŘÍBĚHY

SVĚTOVÝCH DĚJIN

ÚNOR/BŘEZEN
1/2019

JAK VYPADAL
SOCIALISTICKÝ
JAMES BOND

DŮSTOJNÍCI
V EROTICKÉ PASTI
MATY HARI

**V TAJNÝCH
SLUŽBÁCH**

**ŠEDÉ EMINENCE. VYZVĚDAČSKÉ INTRIKY NA KRÁLOVSKÝCH DVORECH
HON NA ARCHITEKTA HOLOCAUSTU. ADOLF EICHMANN UNESEN MOSADEM**

HISTORIE – VÝROČÍ

VŮLE VÍTĚZÍ

„Jedličárna“ je synonymem pro mnohostrannou péči o tělesně postižené děti. **Zakladatel ústavu profesor Rudolf Jedlička** přitom nebyl jenom filantrop, ale také výjimečný lékař, vlastenec, vizionář a svým způsobem i dobrodruh, který měl ve zvyku místo planého řečnění jednat.

Nedílnou součástí péče o tělesně postižené byl zdravotní tělocvik.

150 let

Právě před sto padesáti lety, 20. února 1869, přišel na svět v Lysé nad Labem Rudolf,

prvorozený potomek Michala Jedličky, rodinného lékaře kněžny Rohanové, a Elišky, dcery vyšehradského starosty France. Manželům Jedličkovým se postupně narodilo deset dětí, z nichž však pět zemřelo na nejrůznější nemoci ještě v útlém věku, což dospívajícího Rudolfa přivedlo k rozhodnutí stát se lékařem.

Po maturitě na Akademickém gymnáziu v Praze v roce 1889 se proto zapsal na lékařskou fakultu tehdejší Karlo-Ferdinandovy univerzity. V průběhu studia se nadchl pro chirurgii, které se věnoval i po jeho úspěšném završení. Působil na klinice profesora Karla Maydla, odkud později odešel do soukromé praxe. Dále však přednášel medikům a operoval jako hostující chirurg v několika nemocnicích. Vedle toho se zabýval i vlastní výzkumnou prací na poli anestezie, k publikování svých objevů ale přistupoval dost vlažně, takže řadu zásluh si místo něho připsali jiní, „psavější“ badatelé.

Biftek s rentgenem

Naopak pozoruhodně rychlý byl Rudolf Jedlička v zavádění novinek lékařské vědy do praxe. Jako první v celé rakousko-uherské monarchii začal v roce 1896 provádět rentgenová vyšetření. Pouhý rok a půl po promoci a jen několik měsíců po publikování Röntgenova objevu se díky zřízení pracoviště vybaveného „paprsky X“ stal zakladatelem české lékařské rentgenologie, i když na poněkud

zvláštním místě – v hotelu U černého koně, jak se tehdy jmenoval Slovanský dům v Praze.

Jeho majitel Antonín Cífků byl prvním investorem ochotným vložit prostředky do úplně nového přístroje, byť provozní materiál a fotografické desky musel Jedlička hradit z vlastní kapsy. Rentgen sloužil lékařům pro seriózní účely a na oplátku i hoteliéřovi k obveselení zdravých hostů, kteří se při čekání na jídlo bavili prohlížením kostí svých rukou, což značně zvyšovalo návštěvnost a tržby hotelové restaurace.

Rudolf Jedlička se výrazně zasloužil nejen o zdokonalení techniky snímkování, ale vykonal mnoho také pro rodící se radiologii. Pro léčebné účely začal průkopnický používat radiovou sůl a dále rozvíjel metody ozařování zhoubných nádorů. Za své nasazení ovšem platil i zdravím – v té době totiž ještě nikdo neměl tušení o škodlivosti dlouhodobého vystavování lidského těla účinkům rentgenových paprsků. Přišel o většinu prstů na levé ruce, kterou používal pro zjišťování tvrdosti záření. Se speciální pinzetou byl nicméně i nadále schopen operovat stejně dobře jako dříve.

Výchova mrzáků

Vášeň pro rentgenologii přivedla Rudolfa Jedličku k zájmu o vrozená onemocnění kostry – díky tomu se stal nejprve členem a v roce 1911 předsedou Spolku pro léčbu a výchovu rachitiků a mrzáků. Během krátké doby se mu povedlo shromáždit značné prostředky na zakoupení budovy na Vyšehradě. Ředitelem nově vznikajícího ústavu pro tělesně vadné, ale duševně zdravé děti byl jmenován František Bakule, zatímco Jedlička se stal ústavním lékařem. Společně s dalším personálem se snažili svěřené děti odborně léčit a současně pečovat o jejich manuální a intelektuální rozvoj pod heslem „Vůle vítězí“.

Většina tělesně postižených do té doby končila na úplném dně společnosti jako žebráci, s tím se ale ústav rozhodl bojovat – jeho hlavním cílem bylo dosáhnout u nich schopnosti samostatné obživy. Prvním deseti dětem otevřel své brány v roce 1913 a nedlouho po zahájení provozu přijal do názvu Jedličkovo jméno. Po vypuknutí světové války začal jako první

REBEL V DŮSTOJNICKÉ UNIFORMĚ

Svou odvahu a rozhodnost prokázal Rudolf Jedlička během první balkánské války, která vypukla na podzim roku 1912. Bulhaři, Řekové, Černohorci a Srbové tehdy společně vyhlásili válku Turkům s cílem vybojovat zpět balkánská území okupovaná osmanskou říší.

Češi sympatizovali hlavně se srbským národem. Veřejné sbírky vynesly více než milion rakousko-uherských korun, za něž Český pomocný lékařský komitét postupně poskytl sto padesát lékařů a sester a spolu s nimi třináct vagonů zdravotnického materiálu.

Jedlička ovšem nečekal na výsledky sbírek a během pouhých dvou týdnů od vypuknutí války vypravil do Srbska na vlastní náklady soukromou zdravotnickou expedici, která provozovala lazaret s osmi sty lůžky. Devatenáct českých lékařů v čele s Jedličkou provedlo během několikaměsíčního konfliktu celkem 1788 operací těžce zraněných srbských vojáků, zemřelo pouze osmatřicet z nich.

Srbský panovník Petr I. odměnil Jedličkovy zásluhy vysokým státním vyznamenáním a svou vlastnoručně podepsanou fotografií. Doma však oceněného lékaře čekaly problémy: rakousko-uherská vláda si posilování Srbska ani trochu nepřála. Během druhé balkánské války, kterou vedlo Bulharsko proti bývalým spojencům kvůli sporům o rozdělení území osvobozených od Turků, proto Rudolf Jedlička dostal úřední zákaz vycestovat, aby znovu nepomáhal „špatné“ straně konfliktu.

Do Srbska se nakonec v roli vojenského lékaře přeje jenom ještě jednou dostal. Krátce po vypuknutí první svě-

v Rakousku-Uhersku přijímat také vojáky zmrzačené v bojích. Celkem se postaral zhruba o třiatřicet tisíc zraněných s trvalými následky.

Rudolf Jedlička stál v roce 1910 i u zrodu podolského sanatoria (dnes Ústav pro péči o matku a dítě), v němž přišly na svět generace Pražanů. Původně vůbec nešlo o specializovanou porodnici, nýbrž o všeobecnou nemocnici vybudovanou po vzoru proslulé kliniky Mayo. Velký důraz zde byl proto kladen na propojení s vědeckým výzkumem. Ve střední Evropě byl revoluční rovněž způsob úhrady lékařské péče, kdy platby bohatých pacientů za

Rudolf Jedlička na začátku dvacátého století

tové války byl odveden do rakousko-uherské armády a poslán do polního lazaretu ošetřovat vojáky, které kosila jak srbská palba, tak epidemie tyfu a cholery. Jedličkovi vlivní přátelé se ale snažili dosáhnout jeho převelení z infekčního prostředí do Prahy, což se jim brzy podařilo.

V zázemí byl Rudolf Jedlička povýšen na podplukovníka, aby mohl velet Třetí záložní vojenské nemocnici s hlavním sídlem na Vyšehradě a se sedmi pobočkami, v nichž se během války léčilo bezmála jedenačtyřicet tisíc raněných vojáků. Jeho metody se přitom diametrálně lišily od stylu práce Haškova literárního doktora Grünsteina, jenž ztělesňoval obecně sdílenou představu Čechů o rakouské válečné medicíně. Díky plně profesionálnímu přístupu si Jedlička zachoval svou dřívější oblibu u pacientů i široké veřejnosti.

nadstandard byly využívány pro dotování kvalitní lékařské péče o chudé nemocné, kteří by si jinak pobyt v soukromém sanatoriu nemohli dovolit.

V tvrdé práci pokračoval profesor Jedlička i po válce, avšak na jeho zdravotním stavu se stále více podepisovaly následky dlouhodobého přepínání sil, rentgenologických a radiologických pokusů, zanedbávané anginy pectoris i náruživého kouření. Zemřel 26. října 1926 ve své prázdninové vile v Harrachově, kterou odkázal Jedličkovu ústavu, aby mohla být dlouhodobými pobytů v horském prostředí zpestřena péče o postižené děti.

Lukáš Cvrček ■